

Iryna MOZUL
Hlukhiv

THE CONTENT AND STRUCTURE OF FUTURE TEACHERS' READINESS FOR THE PROFESSION IN THE MODERNIZATION OF ELEMENTARY EDUCATION CONTENT

The article is devoted to the phenomenon of readiness. Changes in the content of primary education largely influenced the nature of training primary school teachers. The concept of readiness is the subject of research of psychologists and educators. The author analyzes the definitions of «readiness for pedagogical activity», the essence of term «readiness of future teachers to the profession.» The conditions are indicated, which are necessary for the formation of future teachers to the profession.

Key words: primary school teacher, training of future teachers, readiness for pedagogical activity, professional readiness, primary education.

Ирина МОЗУЛЬ
г. Глухов

ПРОБЛЕМА ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ СОДЕРЖАНИЯ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Статья посвящена феномену готовности. Изменения в содержании начального образования в значительной мере повлияли на характер профессиональной подготовки учителей начальной школы. Понятие готовности является предметом исследований как психологов, так и педагогов. Автором проанализировано дефиницию «готовность к педагогической деятельности», обосновано сущность понятия «готовность будущих учителей к профессиональной деятельности».

Ключевые слова: учитель начальной школы, подготовка будущих учителей, готовность к педагогической деятельности, профессиональная готовность, начальное образование.

Стаття надійшла до редколегії 29.01.2016

УДК 371.134:78(07)

Олеся ОЛІЙНИК
м. Чернівці
Olesia-Oliynuk@yandex.ua

СУЧАСНІ ПІДХОДИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ КОНСТРУКТИВНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглядаються різноманітні сучасні підходи до проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів. Досліджується професійна підготовка майбутнього учителя початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів з точки зору компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, технологічного підходів. Окреслюються методологічні орієнтири проблеми підготовки майбутнього учителя початкової школи до професійної діяльності.

Ключові слова: підходи, професійна підготовка, учитель початкової школи, компетенції, конструктивні уміння.

Орієнтуючись на сучасний розвиток суспільства, глобальні соціальні, технологічні та інформаційні зміни, до пріоритетів сьогодення освіта відносить уміння оперувати такими технологіями та знаннями, що задовольняють потреби цього суспільства, готують молодь до нових ролей в ньому. Саме тому важливим нині є не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюва-

тися та пристосовуватися до нових потреб ринку праці; оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. Велика роль при цьому відводиться формуванню конструктивних умінь учнів на заняттях із різних предметів початкової школи.

Орієнтація на вимоги суспільства та стандарти сучасної освіти передбачає нові підхо-

ди у підготовці вчителів початкових класів до формування конструктивних умінь молодших школярів.

Відповідно, сучасні методологічні підходи до підготовки педагогічних кадрів, які мають на меті перебудувати навчальний процес згідно з вимогами суспільства, потребують глибокого та змістовного аналізу.

Проблемам підготовки педагогічних кадрів присвячено чимало досліджень. Це праці О. Абдуліної, Ю. Азарова, К. Ахіярова, В. Безпалька, І. Беха, А. Глузмана, А. Капської, В. Кременя, Н. Ничкало, Н. Кузьміної, Ю. Кулюткіна, О. Кучерявого, О. Мороза, О. Пехоти, О. Савченко, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна, О. Щербакі та ін.

Проблеми підготовки вчителя початкової школи, включаючи аспекти формування змісту, форм та методів професійної підготовки, розвитку провідних якостей та компетенцій майбутнього фахівця, досліджували такі вчені, як Н. Бібік, О. Біда, В. Бондар, М. Вашуленко, І. Казанжи, Н. Кичук, Л. Коваль, О. Комар, А. Крамаренко, О. Кучерявий, С. Мартиненко, О. Матвієнко, І. Осадченко, Л. Петухова, О. Савченко, С. Скворцова, Л. Хомич, Л. Хоружа, О. Ярошинська та ін.

У сучасній науково-педагогічній та методичній літературі проблема підготовки майбутніх учителів до формування конструктивних умінь молодших школярів частково висвітлюється в дослідженнях І. Глінської, Л. Масол, М. Кириченко, С. Коновець, Н. Колесник, В. Кузіна, О. Морев, Б. Неменського, Т. Носаченко, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Рудницької, Г. Тарасенко, В. Тименка, О. Шевнюк та ін.

Метою статті є обґрунтування сучасних підходів у підготовці майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів.

Підготовку майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів ми розглядаємо як підсистему загальної системи професійно-педагогічної підготовки, у ході якої у студентів формуються фундаментальні знання, професійні вміння організації процесу формування конструктивних умінь, прагнення постійно оновлювати методи своєї праці на основі інтеграції прогресивних педагогічних ідей сучасності, передового педагогічного й особистого досвіду.

Враховуючи специфіку роботи вчителя початкової школи, виокремлено основні підходи (компетентнісний, особистісно орієнтований, діяльнісний, технологічний) у підготовці студентів до формування конструктивних умінь молодших школярів. Розглянемо їх детальніше.

Останнім часом в освіті все більшого поширення набуває *компетентнісний підхід*. Його особливість полягає в тому, що, як зазначають вчені, зміст навчання формується на основі спрямованості навчального процесу на досягнення результатів навчання – формування у студентів набору компетентностей, необхідних для повноцінного життя та професійної діяльності у сучасному інформаційному суспільстві.

Компетенція (з лат. – *competentia*, від *competere* – взаємно прагну, відповідаю, підходжу) – коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи; коло питань, у яких ця особа має певні повноваження, знання, досвід [3, 241]. Тлумачний словник визначає компетенцію як загальну здібність особистості, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, нахилах і набувається у процесі навчання [5, 536].

Компетенції поділяють на загальні, які є спільними для всіх ступенів і напрямів навчання, та спеціальні, що залежать від предметної галузі підготовки.

У контексті нашого дослідження під компетенціями розуміємо «знання у дії», тобто взаємозв'язок і взаємозалежність процесів засвоєння знань, перетворення їх в уміння та навички на основі індивідуальних здібностей та якостей майбутнього учителя діяльність якого спрямована на формування конструктивних умінь молодших школярів.

Сьогодні професійна компетентність вчителя початкових класів в умовах особистісно-орієнтованого навчання – це не тільки володіння знаннями, вміннями та досвідом з предмету, але й уміння сформувати внутрішню мотивацію пізнавальної діяльності, чітко, логічно і доступно викласти свої думки, під час уроку організувати співробітництво, знайти шляхи оптимального спілкування, вміти розкрити творчий потенціал, розвивати мислення учнів молодшого шкільного віку [2, 51].

Відповідний змістовому компоненту змістово-компетентнісний підхід до підготовки вчителя початкових класів передбачає набуття студентами достатніх знань у галузі формування конструктивних умінь молодших школярів, тобто набуття компетентності та оволодіння змістом навчання, що відображається у таких завданнях:

- розуміння поняття «конструктивні уміння»;
- володіння вчителем конструктивними уміннями;
- вміння сформувати конструктивні уміння молодших школярів у процесі навчально-пізнавальної діяльності за допомогою відповідних форм та методів.

Формування професійних компетентностей майбутнього учителя передбачає набуття ним компетентностей у галузі дисциплін початкової школи, методик навчання та дидактики, психологічних і педагогічних основ здійснення навчально-виховного процесу, дослідницької діяльності та педагогічного спілкування, що визначає якість його професійної діяльності [3, 8].

За такого підходу підготовка майбутнього учителя початкової школи орієнтована на усвідомлення студентами особистісних потягів до діяльності, потреб та інтересів; прагнень і ціннісних орієнтацій; мотивів діяльності; уявлень про свої соціальні ролі; самооцінку особистісних властивостей і якостей, професійних знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей; регулювання свого професійного становлення. І проявляється у сучасних творчих формах виконання видів професійної діяльності, глибоких науково-теоретичних знаннях про предмет діяльності і вимагає вияву фізичних, психічних, інтелектуальних, духовних якостей і властивостей особистості [4, 157].

Актуальним є й *особистісно орієнтований підхід* у освіті – визнання студента головною діючою фігурою всього освітнього процесу, створення таких умов, у яких він знаходився б не в ролі виконавця або спостерігача, а був би повноправним автором своєї «життєвої позиції», відповідальним за власні вчинки.

Особистісно-орієнтований підхід надає педагогу пріоритетного значення в ефективності педагогічної діяльності як самостійній цінності педагогічної взаємодії. Зокрема, цін-

ність особистості вчителя розглядається як сукупність його індивідуальних та особистісних властивостей і якостей, через які переломлюються наукові закони та закономірності педагогічної науки в повному об'ємі реалізуються на практиці виховання та навчання [2, 30]. Це забезпечує формування у майбутнього вчителя готовності до роботи на основі знання сучасних педагогічних технологій, розуміння ним своєї індивідуальної сутності та вироблення особистісної педагогічної концепції [6, 3]. Зокрема, всебічний розвиток особистості кожного студента, коли одночасно підтримуються індивідуальні особливості й забезпечується формування у тих, хто навчається, здатності жити в соціумі, вміння ефективного співробітництва з оточуючими й відповідних професійних здібностей; культивування в особистості цінності іншої людини; утвердження майбутнім педагогом позитивної особистісної сутності його вихованців; впровадження особистісно орієнтованого змісту та технологій навчання, максимальна індивідуалізація та суб'єктна орієнтація навчального процесу, створення умов для самоосвіти і саморозвитку, осмисленого визначення студентами своїх можливостей і життєвих цінностей.

За такого підходу, підготовка майбутнього учителя початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів орієнтується на набуття ним нетипових для традиційної освіти умінь: активізувати процес засвоєння школярами умінь використовувати одержані знання в різних життєвих ситуаціях, самостійно одержувати необхідні знання, грамотно працювати з інформацією; розкривати учням уміння бачити проблеми, які виникають, і знаходити правильне їх вирішення, уміння вести дискусію, спокійно й доказово відстоювати свою позицію, здійснювати діалогічне спілкування, імпровізувати, бути драматургом, режисером і учасником тих чи інших життєвих ситуацій.

Діяльнісний підхід до означеної проблеми, орієнтується на цілісному уявленні про педагогічну діяльність, її функції, навчальні завдання, стосунки і способи спілкування і є головним у формуванні змісту і структури професійної підготовки майбутнього вчителя [4, 11]. Важливими характеристиками діяль-

нісного підходу, дослідники визначають наступні: завдання, які доводиться розв'язувати фахівцеві в професійній діяльності; типи діяльності, функції; шляхи вирішення виділених проблем або завдань; знання, якими оперує в своїй діяльності фахівець; уміння та навички; якості особистості; ціннісні орієнтації та установки. Зокрема, у сфері інтелектуально-пізнавального пошуку, емоційно-особистісних проявів; у процесі комунікативно-діалогічної, художньо-естетичної та творчої діяльності.

Таким чином, діяльнісний підхід передбачає оволодіння студентами системою професійних педагогічних знань, умінь і навичок виконання різноманітних функцій, видів педагогічної діяльності (проектувальної, конструктивної, гностичної, комунікативної, організаційно-управлінської та ін.).

У своєму дослідженні також виокремлюємо особистісно-діяльнісний підхід, який у професійній підготовці майбутнього вчителя початкових класів полягає в забезпеченні розвитку і саморозвитку особистості студента на основі виявлення його індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання і предметної діяльності. Викладач, здійснюючи особистісно-діяльнісний підхід в предметно-методичній підготовці студента, водночас навчає його технологіям особистісно-орієнтованого навчання, формуючи таким чином спрямованість майбутнього вчителя на особистісно-орієнтовану професійно-педагогічну діяльність.

Під час реалізації особистісно-діяльнісного підходу в предметно-методичній підготовці учителя початкових класів до формування конструктивних умінь молодших школярів варто взяти за основу наступні положення:

1. Щоб навчальний предмет став інструментом формування конструктивних умінь учня, він повинен бути опанований на належному рівні. Для реалізації інструментально-педагогічної функції недостатньо орієнтуватися в предметі на пояснювально-репродуктивному або навіть узагальнюючо-проблемному рівнях. Особистісний підхід здатний реалізувати лише вчитель, який сам оволодів предметом на особистісному рівні, що виявляється у вільному володінні науковою інформацією з предмета, умінні виділяти суб'єктивний контекст

історії науки (діяльність і особистість дослідника), бачити її ціннісно-світосприймальницькі і соціально-прогностичні висновки, обирати спосіб викладення матеріалу, найбільш цінного з боку педагогіки.

2. Пріоритет педагогічних цінностей у свідомості майбутнього вчителя повинен виявлятися в його прагненні не лише засвоїти зміст шкільного предмета, який спрямований на формування конструктивних умінь учня, але й залучити інших людей до його розуміння, співпереживання, спільного осмислення зробити матеріал предметом спілкування, діалогу.
3. Студента необхідно спрямувати на пошук перетворення логічних структур науки в форми спільної діяльності, дослідницьких задач – у навчальні проблеми.

У технологічному підході до професійної підготовки майбутнього учителя «системотвірним елементом є технологія, за допомогою якої здійснюється взаємодія педагога і учнів» [6, 82], організація праці вчителя, підвищення педагогічної майстерності. Зокрема, рефлексивна складова цього підходу незначна, спостерігається запозичення методологічних уявлень про системні й інформаційні технології. Щодо професійної підготовки, то його можливості обмежені лише процесом навчання студентів. За такого підходу підготовка майбутнього фахівця потребує конструювання специфічних педагогічних ситуацій, які б актуалізували у навчально-виховному процесі потребу самовираження. Саме це, допомагає людині якомога повніше розкрити свій потенціал, таланти, здібності, сприяє актуалізації.

Визначаючи своє бачення підготовки учителів, дослідники звертають увагу на те, що школі сьогодні потрібні не просто хороші вчителі, а «вчитель-технолог, учитель-майстер, учитель-новатор». Це має бути людина з «інноваційним мисленням, здатна усвідомлено взяти на себе відповідальність як за особистість іншої людини, що постійно розвивається, так і школи як системи, що теж перебуває у розвитку».

Зміст професійної підготовки майбутніх учителів зумовлюється такими сучасними тенденціями розвитку освіти та цивілізації, як: глобалізація, регіоналізація, індивідуалізація, професіоналізація, інтеграція.

Зазначені підходи щодо професійної підготовки майбутнього учителя початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів реалізуються в площині наступних принципів:

- неперервності і цілісності розвитку особистості, гармонізації педагогічної діяльності, інтеграції всіх її аспектів;
- особистісної зорієнтованості;
- професійно-практичної спрямованості (варіативність змісту занять у зоні актуальних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів і запитів педагогічної практики);
- альтернативності, свободи вибору (спільне планування, диференційовані завдання тощо);
- усвідомленості професійно-особистісного розвитку під час педагогічної взаємодії (рефлексія, корекція власної діяльності);
- творчого самовираження, співпраці та співтворчості.

Таким чином, охарактеризовані підходи є методологічними орієнтирами дослідження проблеми підготовки майбутнього вчителя початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів і дають можливість всебічно та системно вивчити

структуру, зміст та технології підготовки, формування і функціонування її основних компонентів.

Отримані дані не вичерпують усіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальші наші дослідження будуть спрямовані на розкриття компонентів підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
2. Петриченко Л. О. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності в позааудиторній роботі: 13.00.04 / Петриченко Лариса Олексіївна. – Харків, 2007. – 237 с.
3. Семотюк О. П. Сучасний словник іншомовних слів / О. П. Семотюк. – Харків : Веста ; Ранок, 2007. – 464 с.
4. Сисоєва С. О. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження : наук. видання / С. О. Сисоєва, І. В. Соколова / НАПН України ; Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих, МОН ; Маріупольський держ. гуманітарний ун-т. – К. : Видавничий дім «ЕКМО», 2010. – 362 с.
5. Сучасний тлумачний словник української мови : 100 000 слів / [за заг. ред. В. В. Дубічинського]. – Х. : Школа, 2008. – 1008 с.
6. Шахов В. І. Базова педагогічна освіта майбутнього вчителя: загальнопедагогічний аспект / В. І. Шахов. – Вінниця, 2007. – 383 с.

Olesia OLIJNYK
Chernivtsi

MODERN APPROACHES IN TRAINING OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS TO FORM CONSTRUCTIVE SKILLS OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN

The article deals with a variety of modern approaches to training of primary school teachers to form constructive skills of younger students. We study the training of primary school teachers to form constructive abilities primary school children in terms of competence, personality oriented, active, technological approaches. Methodological guidance outlines the problem of training of primary school teachers to the profession.

Key words: approaches, training, primary school teachers, competence, design skills.

Олеся ОЛЕЙНИК
г. Черновцы

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ К ФОРМИРОВАНИЮ КОНСТРУКТИВНЫХ УМЕНИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

В статье рассматриваются различные современные подходы к проблеме профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы к формированию конструктивных умений младших школьников. Исследуется профессиональная подготовка будущего учителя начальной школы к формированию конструктивных умений младших школьников с точки зрения компетентностного, личностно ориентированного, деятельностного, технологического подходов. Очерчиваются методологические ориентиры проблемы подготовки будущего учителя начальной школы к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: подходы, профессиональная подготовка, учитель начальной школы, компетенции, конструктивные умения.

Стаття надійшла до редколегії 01.02.2016